

sokkal nagyobb költséggel és fényüzéssel vannak kiállítva; de olyan, melyben a berendezés és felszerelés, céljának a mi hazai vegytani intézetünkkel egyenlő mértékben megfelelne, — a külföld sem dicsekedhetik. Ily berendezéssel fognak ellátatni még a többi helyiségek is, melyekről külön megemlékezni nem lehet a mi feladatunk. Ezen még csak félig felszerelt helyiségeket is volt egyéb iránt alkalma a társulat számos tagjának megtekinthetni.

A fűtésről és szellőztetésről nem akarunk bővebben szólni; legyen elég csak annyit megjegyeznünk, hogy azok oly elvre vannak alapítva, melynél fogva mind a fűtés, mind pedig a szellőztetés céljoknak reményen föllül megfelelnek.

Az épület gáz- és vízvezetékekkel van ellátva. E vezetékek részletes leírásáról már csak azért is le kell mondanunk, mert az több tért venne igénybe, mint a mennivel rendelkezünk; de nem mulaszthatjuk el kiemelni, hogy egy ily épületben, melyben közel 500 nyílása van a gázvezetékeknek, gondoskodni kellett oly egyszerű mód-ról, mely az egyes nyílások szükség-telen nyitva maradását szigorú pontossággal ellenőrizze. E célból a gázvezeték úgy van berendezve, hogy az épület egyes részeire, sőt egyes helyiségeire szolgáló ágazatok egy csap által elzárhatóak. Az ilyen főcsap mellett mindenütt egy manométer van

felállítva, mely a csappal elzárható ággal összeköttetésben van. — Ha a főcsap bezárása után is mutatja a manométer a gáz nyomását, úgy bizonyos, hogy ezen ágnak minden nyílása el van zárva. Ily berendezés mellett a főcsap segítségével egy pillanat alatt ellenőrizni lehet: el van-e zárva az illető ág végső 10, 15 vagy akár 100 nyílása egyenként, vagy nem? s így az annyira veszélyes gázkiömlést könnyen meg lehet akadályozni. A vízvezetékre nézve ugyanazt mondhatjuk. Itt is egész ágak, függetlenül a többiektől, elzárhatóak főcsapok által; azonban a manométerre itt szükség nincs, a mennyiben a víz kifolyását, ha valamely csap nyitva marad, úgylis könnyen észre lehet venni. Vannak azonban a vízvezetékek is igen fontos végpontjai — a tűzcsapok. Ezek, szám szerint 5, úgy vannak a vezetékből lebocsátva, hogy ha a főnebb említett, főcsapok mind zárva vannak is, tűzvész esetén ezen 5 tűzcsap 4 légköri nyomás alatt szolgáltat vizet az oltáshoz. A tűzcsapok oly pontokon vannak elhelyezve és melléjük 50' hosszú kaucsukcső adva, hogy az épületnek bármely részén támadjon is a tűz, néhány másodperc alatt azt vízzel lehet elárasztani.

Az elsoroltakon kívül még igen számos érdekes adattal rendelkezünk, melyeknek közlését azonban egy közelebbi alkalomra tartjuk fenn magunknak.

L. B.

TÁRSULATI ÜGYEK.

Fegyzőkönyvi kivonatok a társulat üléseiről.

XXIX. V Á L A S Z T M Á N Y I Ü L É S.

1872. január 16-án.

Elnök: Szily Kálmán.

A múlt vál. ülés jegyzőkönyvének felolvasása után jelenti az első titkár, hogy a „Reform“ című politikai napilap január 10-iki számában egy cikk intézettett „a természettudományi társulat választmányához“ — melyre a titkárok, a maguk részéről már feleltek is (l. a „R“-t jan. 14.). — A választmány a cikket s a titkárok

választát felolvasottnak tekinti; a titkárok válaszával megelégszik, a de névtelenül megjelent cikkre testületileg felelni nem tartja czélszerűnek.

A pénztár és könyvtár megvizsgálására kiküldött bizottságok beadják jelentésüket, melyek tudomásul vétetnek.

Felolvastatik a „népszerű mezőgazda-

sági vegytani" pályadolgozatok bírálóinak jelentése, mely a közgyűlés elé fog terjesztetni (l. a január 17-én tartott közgyűlés jegyzőkönyvét).

Wartha Vincze jelenti, hogy múltkori megbízatása értelmében, a vaspályázat ügyét illetőleg, levél útján érintkezésbe helyezte magát Kerpely úrral, ki a választmányi intencióinak hajlandó megfelelni, de óhaj-

taná, hogy a társulat egyszersmind rokontárgyú, már megjelent német munkájából számosabb példányt vásárolna meg. — A választmány ez utóbbira nem levén hajlandó, elrendeli, hogy Kerpely úrhoz táviratilag kérdés intézettség vajjon ez utóbbi feltétel mellőzésével is hajlandó-e a megbízást elfogadni? — a szerint fog azután ez ügy a közgyűlés elé terjesztetni.

XXX. K Ö Z G Y Ű L É S .

1872. január 17-én.

Elnök: S z t o c z e k J ó z s e f .

Elnök a közgyűlést rövid szavakkal nyitja meg; elmondván, hogy bár lemondását még a novembemben tartott választmányi ülésen bejelentette, mégis nem tagadhatta meg magától azt a szerencsét, hogy — a Természettudományi Társulatban hét évig viselt elnöki tiszttségének zárpontjául — a jelen közgyűlésen még egyszer utóljára elnököljön. A társulat lefolyt évi működéséről ez uttal nem kell szólania; utalhat a nyomban felolvasandó tiszti jelentésekre, melyek számot fognak adni a közgyűlésnek társulatunk minden ügyeinek állásáról.

Ezután L e n g y e l B é l a első titkár felolvassa a következő titkári jelentését.

Tisztelt Közgyűlés! — Midőn társulatunk imént lefolyt évi működéséről tisztem szerint jelentést tenni szerencsém van, legyen szabad jobbadán csak azon *eredmények* elsorolására szoritkoznom, miket a lefolyt év munkássága hozott létre.

Társulatunk mostani irányú működésének nagy fontosságát és messze kiható horderejét legyen szabad csak megemlítenem.

Ez érdekes témát egy évvel ezelőtt, ugyan e helyütt, az enyéimnél sokkal ékebb szavakkal, sokkal meggyőzőbb évekkel fejtegette társulatunknak az új irányban első inaugurátora, tisztelt elődöm: S z i l y K á l m á n .

Engedje meg a tisztelt közgyűlés, hogy én a történeteket egyszerű szavakkal sorolhassam elő.

Társulatunk a lefolyt évben 12 szakgyűlést tartott. E gyűléseken 14 előadó, összesen 19 előadást tartott és pedig:

a) *szakok szerint:*

állattani	2
ásványtani	1
természettani	1
vegytani	5
általános természettudományi	8
emlékbeszéd	2
összesen	19

Ezenkívül 9 rövidebb közlemény.

b) *az előadók szerint:*

Balogh Kálmántól	2
Brassai Sámuelről	1
Dapsy Lászlótól	2
Hausmann Ferencztől	1
Heller Ágosttól	1
Kriesch Jánostól	1
Lengyel Bélától	2
Papp Mártonról	1
Paszlavszy Józseftől	1
Szontagh Miklóstól	2
Than Károlytól	1
Thewrewk Emilről	1
Wartha Vinczétől	2
Wissinger Károlytól	1

14 előadótól összesen 19

Fzeken kívül B. Eötvös Loránd, Plósz Pál és Szily Kálmán rövidebb közleményeket adtak elő.

Ezen előadások közül 8 mutatóvanyokkal vagy kísérletekkel volt egybekötve: daczára annak hogy ilyenmő előadások tartása nagy technikai nehézségekkel jár, ha az előadó-terem e célra nincs felszerelve. Alapos reményünk lehet azonban, hogy egy-két hónap múlva e nagy nehézség is el lesz hárítva, s a társulat azon szakgyűléseit, melyekben az előadók előadásait kísérletekkel óhajtják felvilágosítani, az egyetem új vegytani intézetének díszes, nagy és a főnebbi célra minden igényt kielégítő felszereléssel ellátott termében fogja tarthatni.

A választmány a lefolyt évben 11 ülést tartott. A folyó ügyek elintézésén kívül tanácskozott új reform-tervek fölött és igyekezett új működési ágakat életbeléptetni, a társulat céljainak előmozdítására. Ez irányban később lesz szerencsém az illető javaslatokat a t. közgyűlésnek előterjeszteni; legyen szabad itt csak azon megbi- zásokról megemlékeznem, melyek fogantatásával a választmány közgyűlésileg már tavaly megbízott.

Miután a múlt években azon szomorú tapasztalatra jutottunk, hogy a kitűzött pályakérdésekre csekély számmal, sőt több esetben éppen nem érkeztek be pályá-

munkák, a múlt év január 4-én tartott közgyűlésen elhatározatot, hogy a pályázat-hirdetés helyett az egyenes megbízás útja választassék azon czél elérésére, melyet a pályakérdések hirdetése által elérni nem sikerült. Ebből kiindulva, két feladat megoldása tűzött ki a közelebbi időre.

Az egyik feladat az volt, hogy: „Írás-sék szakbizottságilag formulázandó instructió alapján, a magyar gazdaközönség igényeihez mért népszerű mezőgazdasági vegytan.“ Ennek megírásával Dr. Schenek István selmeczi bányász-akadémiai tanár és Balázs Árpád keszthelyi gazdasági felsőbb tanintézeti tanár együttesen bízták meg. Már-már reményelni lehetett, hogy a népszerű mezőgazdasági vegytan a kitűzött időre megjelenik és tudományos irodalmunk egy hézagát fogja betölteni, midőn a megbízottak közbejött akadályok folytán, indíttatva érezték magukat, az írást tanusított bizalmat megköszönni s a munka megírásától visszalépni. Ennek következtében a választmány, hogy a közgyűlés rendeletét — a felmerült nehézségek dacára is foganatosítsa — ismét pályázat hirdetéshez folyamodik. Hogy azonban a pályázat ezúttal eredményre vezessen, azt nem egy kész mezőgazdasági vegytanra, hanem annak tervezetére rendelte el kihirdetni; pályázati feltétellül tűzvé, hogy a tervezet mellé a használandó források jegyzéke és a megírandó munkának egy a pályázaton által választandó fejezete rendszeresen kidolgozva mellékeltessek. E pályázat eredményét később lesz szerencsém előadni. (Lásd alább.)

A másik feladat volt: „Vizsgáltsanak meg a vas és legfőbb vegyületeinek, ötvényeinek fizikai és kémiai tulajdonságai, elméleti és gyakorlati szempontból, különös tekintettel a magyarországi nyers-termékekre.“ — E feladat megoldásával Wartha Vincze műegyetemi tanár bízott meg, ki a megbízást elfogadta ugyan, de később kénytelen volt attól, előre nem látott súlyos akadályoknál fogva, szintén visszalépni. (V. ö. a 29. füzetben 39. l.) Legközelebb azonban Kerpely Antal, selmeczi bányász-akadémiai tanár érintkezésbe helyezte magát a választmánnyal s kinyilatkoztatta, hogy e feladat megoldására hajlandó volna vállalkozni. E megbízási ügy ezzel új stadiumba lépve, arról még a jelen közgyűlés folyamában lesz szerencsém jelentést tenni. (L. alább.)

Megemlítenéem vélelem, hogy társulatunk a múlt május hó 1-je óta régebbi helyiségét újjal cserélte fel, mely a társulatnak évenként 1000 frtjába kerül ugyan, de a mérnök-egylettől egészen elkülönítve, s a két terem egyike kizárólag az olvasók rendelkezésére lévén felszerelve, a társulat

tagjainak az eddiginél nagyobb kényelmet nyújt; s azonkívül e tágasabb helyiségeknek köszönhetjük azt is, hogy ama régen kifejezett óhaj, vajha egy gyűlde létesítenék, melyben a társulati tagok egymással kölcsönös eszmecserél czéljából gyakrabban érintkezessenek, a lefolyt év alatt csakugyan valósult. Társulatunk s a magyar mérnök- és építész-egylet számosabb tagjai szövetkezve egymással, a tervbe vett „társas kört“ múlt november hóban megalakították s deczember 1-je óta a társulatunkéval szomszédos helyiségei már tagjainak rendelkezésére állanak. Nem akarok ez alkalommal a „társas kör“ előnyeiről bővebben szólni, de tekintetbe véve azt, hogy tagjainak a természettudományi társulat s a mérnök- és építész-egylet könyvtárai és folyóiratai, továbbá a legtekintélyesebb hazai és külföldi lapok rendelkezésükre állnak, bátran kimondhatjuk, hogy a társaskörrel e tekintetben kevés hasonló célú egylet vetekedhetik.

A könyvtár és pénztár állapotáról nem szükség e helyütt szólnom, miután a könyvtári és pénztári jelentés közvetlen e jelentésem után fognak előterjesztetni.

Társulatunk folyóirata a „*Természettudományi Közlöny*“ iránt megindulása óta folyvást növekvő érdekeltségről a tagok statistikája tesz világos tanubizonyítást.

1870. végén volt a társulatnak 2174 tagja; ezekhez járult 1871-ben 546 új tag, 1872-ben pedig a szaporodás már 64.

A lefolyt évben egy tiszteleti és 16 rendes tagot ragadott el a halál társulatunk köréből; 31-en pedig önként léptek ki a tagok sorából. — Ha mind ezen veszteségeket leszámítjuk, társulatunk rendes tagjainak jelenlegi létszáma **2737**; ezek közül 672-en budapestiek, 2065-en vidékiek.

* * *

Midőn eme vázlatos jelentésem megtétele után tiszti megbízásomat a t. közgyűlés előtt leteszem, legyen szabad utoljára mind magam, mind titkártársam nevében, — kinek köszönetemet különösen kifejezni kötelességemnek tartom — a t. közgyűlés nagybecsű bizalmáért, melylyel bennünket megtisztelt, köszönetet mondanom, s legyen szabad megköszönnöm a társulat tisztelt tagjainak azon jóakaró szíves elnézését, melylyel működésünk iránt mindig viseltettek.

E g r e s y R e z s ő, társulati pénztárnok, gyöngelkedése miatt nem jelenhetvén meg, helyette Petrovits Gyula másodtitkár olvassa fel az imitt következő pénztárnoki jelentést.

Tisztelt Közgyűlés! — Mint a Természettudományi Társulat pénztárnoka má-

sod ízben van szerencsém a tisztelt közgyűlésnek számadásomat bemutatni. Már az első év végével, midőn a számadások összeállításával foglalkoztam, kitűnt: hogy a pénzek kevert elhelyezése a pénztárnak tiszta kezelését s így könnyű áttekintését gátolja; ennél fogva engedelmet kértem társulatunk t. választmányától, különösen a takarékpénztárilag kezelt pénzek egyszerűsítése tekintetéből, az egynemű pénzek külön választására és külön kezelésére. Társulatunk t. választmányától erre nézve engedelmet nyervén az 1870-ik évi számadásom betérjésekör megnevezett hat pesti takarékpénztári könyvre betett:

4187 forint 75 krajczárnyi összeget 4 pesti takarékpénztári könyvre akképpen helyeztem el; hogy az egynemű pénzek együtt legyenek. Még pedig:

a 41-ik számú pesti takarékpénztári könyvre alapítványokból és örökítő tagdíjakból befolyt 1860 forint mint Bugát, Czapka és Gschwindt alapítványát, úgy Nagyajtai Kovács István örökítő tagdíját;

a 40-ik számú pesti takarékpénztári könyvre 727 forint 75 krajczárban Schuster

és Bugát alapítványainak felszaporodott kamatait, melyek pályakérdésekre fordítandók;

a 34-ik számú pesti takarékpénztári könyvre a népszerű előadásokból befolyt 300 frtnyi tiszta jövedelmet; míg végre

a 62-ik számú pesti takarékpénztári könyvre az 1869-diki pénztári felesleg 1300 forintban lett betéve. Hogy az ilyen szétválasztott egynemű pénzek kezelési részleteikben könnyen áttekinthetők legyenek: erre nézve egy külön kis pénztári könyvecskét rendeztem be, melyben az egyes takarékpénztári könyvek számlája foglaltatik.

Mielőtt a múlt 1871-ik év bevételei- és kiadásairól számolnék, örömmel konstátalom, hogy báró Lopresti Árpád t. ó l befolyt 60 forintnyi örökítő tagsági díjon kívül, a választmány határozata alapján az 1870-ik évi bevételnek 10°/_o-ka oly módon tökécsített, hogy azzal tiz alapítvány térített meg, mely a negyvenes években befolyt, de melyet az ötvenes években a társulat, nehogy működéset végkép beszűntesse, saját fenntartására fordítani kénytelen volt.

A megtérített és újra tökécsített 10 alapítvány a következő:

Gróf Andrassy György	alapítványa	105	frt	—	kr.
Czindery László	"	105	"	—	"
Hammerschmidt Ferencz örököseinek	"	105	"	—	"
Gróf Nádasdy Paulai Ferencz, kalocsai érsek	"	105	"	—	"
Pyrker László, ergri érsek	"	315	"	—	"
Richter Alajos, prépost	"	210	"	—	"
Báró Ritterstein Ágoston, főbányagróf	"	105	"	—	"
Rochos István örököseinek	"	105	"	—	"
Szaniszló Ferencz, püspök	"	52	"	50	"
Szigli Gábor	"	105	"	—	"
összesen		1312	frt	50	kr.

Az 1871-ik évben befolyt a társulat pénztárába:

Helybeli tagok évdíjaiból	2371	frt	—	kr.
Vidéki tagok " "	5560	"	—	"
Oklevelek díjából	962	"	—	"
Eladott közlönyökből	261	"	75	"
Kamatokból	628	"	15	"
Országos évi segélyből	5000	"	—	"
Pesti hazai első takarékpénztár ajándékából	100	"	—	"
Felülfizetésekből	20	"	70	"

az 1871-ik évi összes bevétel 14,909 frt 60 kr.

A társulat pénztárából 1871-ik évben — ellenjegyzett és utalványozott okmányok mellett — kiadatott:

A társulat Közlönyére	4,199	frt	38	kr.
A könyvtárra	5,045	"	54	"
Oklevelek kiállítására	201	"	90	"
Tiszti díjazásra	2,251	"	79	"
Szolga személyzetre	814	"	50	"
Házbérre	902	"	40	"
Bútorozásra	207	"	—	"

Vegyesekre, még pedig:

Fa és világitásra	96	frt	79	kr.
Bélyeg és irodai költségre	319	"	10	"

Apróbb nyomtatványokra	176	frt	95	kr.
Végre vegyésekre	309	"	55	"
			902	" 39 "
az 1871-ik évi kiadás összege			14,524	frt 90 kr.
mely összeget az évi bevétel összegéből			14,909	" 60 "
levonván, marad 1871-ben bevételi többlet			384	frt 70 kr.
1870-dik év végével a társulat vagyona*) állott			14,138	frt 87 kr.
ehez hozzáadván az 1871-diki bevételi többletet			384	" 70 "
s így az 1871-ik év végével a társulat vagyonát.			14,523	frt 57 kr.

képezi.

S o m o g y i R u d o l f társulati könyvtárnok a következő jelentését adja elé :

Tisztelt Közgyűlés! — Tiszti kötelességemnél fogva, a reám bízott társulati könyvtár állapotáról számot adandó, azt ez alkalommal a lehető legrövidebben, csupán csak a számadatok elsorolásával terjesztem elő.

Könyvtárunk az 1871-dik év folyamata alatt összesen — vétel, ajándék és csere útján : 176 művel, szaporodott 331 kötetben. Még pedig szakonként :

1. Meglévő folyóiratok és tudományos társulatok kiadványainak folytatásául			88	köt.
2. Új folyóiratok és tudományos társulatok kiadványai	12	mű	31	köt.
3. Állattan	16	"	17	"
4. Ásvány-, föld- és őslénytan	14	"	15	"
5. Élet- és boncztan	12	"	15	"
6. Gazdaságtan	18	"	19	"
7. Nép-, út- és földleírás	17	"	22	"
8. Növénytan	12	"	14	"
9. Természettan, csillagtan és meteorológia	31	"	40	"
10. Vegytan	9	"	11	"
11. Vegyések	35	"	59	"

Összesen 176 mű 331 köt.

Fentebbi számhoz hozzáadva :

az 1870-ik év végeig már kimutatott újabb munkákat : 779 mű, 1424 kötetben, és az 1867-ik év végéig terjedő lajstromban foglalt 531 művet, 1416 kötetben, a könyvtár a mai napig összesen 1486 művet, 3171 kötetben foglal magában.

Az egyes szakgyűléseken már bejelentet ajándékozott könyvekben kívül, társulatunk könyvtára a lefolyt évben még egy igen nevezetes és gazdag adományban ré-

szesült és ez Dr. B e n e R u d o l f tagtársunk ajándéka, ki könyvtárunknak mintegy 1500 darabból álló könyvgyűjteményt ajándékozott. E könyvek közül az egyes szakokra eső művek száma a következő :

1. Akadémiai kiadványok, folyóiratok és szótárak	79	mű
2. Állattan	21	"
3. Ásványtan	17	"
4. Élet- és boncztan	101	"
5. Gazdaságtan	23	"
6. Nép-, útleírás, föld- és fűrdőirat	101	"
7. Növénytan	32	"
8. Természet- és mennyiségtan	47	"
9. Vegytan	46	"
10. Vegyések	234	"

Összesen 701 mű

Az elősorolt könyvek már átvétettek és ajándékoz Dr. Bene Rudolf úr szives közreműködésével — miért is ezennel köszönetemet fejezem ki — lajstromoztattak és használatra felállítottak. Végül még fel kell említenem, hogy könyvtárunkból az elmúlt évben 76 társulati tag (1870-ben 46) vett ki könyveket használatra.

A tiszti jelentések után a múlt közgyűlés jegyzőkönyve felolvastatván, észrevétel nélkül hitelesítettet.

Az első titkár ezután előadja azon lényegesebb miniszteri és egyéb leiratok tartalmát melyek a múlt évben társulatunkhoz intéztettek. (Az előbbi jegyzőkönyvekben már ismertette voltak). Jelenti továbbá, hogy a lefolyt 1871-ik évben a társulatba 546 új tag választott, a mely választások a közgyűlés által helybenhagyattak ; végül jelenti, hogy az 5000 frt. országos segély a képviselőház múlt november 15-én tartott ülésén 1872-re is megszavaztatott — mi is a közgyűlés által örvendetes tudomásul vétetett.

(Vége a jövő fűzetben.)

*) Kimutatását l. az 1871-ik évi kötetben a 157. lapon.

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedély — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhatsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.